

Є.О. Бойко, канд. екон. наук

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
м. Миколаїв

РЕГІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Для економіки України дуже важливим є залучення іноземних інвестицій, як одного з найефективніших механізмів розвитку та діяльності вітчизняних підприємств. Необхідність залучення іноземних інвестицій передбачена зниженням інвестиційної активності вітчизняних підприємств, необхідністю технічної та технологічної модернізації як виробництва, так і всієї ринкової інфраструктури, потребами впровадження в усі сфери господарського механізму нових методів управління. І тому, оскільки питання іноземних інвестицій є важливим для економічного розвитку нашої держави, необхідність вивчення та дослідження основних видів та форм іноземного інвестування є дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми залучення інвестицій було розкрито в ряді досліджень, серед яких роботи О.А. Ващук, Н.І. Демчук, Т.В. Демченко, І.О. Іртищевої, Г.В. Климик, Л.В. Назарової, Л.В. Петіна, С.В. Рибалко та ін. Разом з тим, аналіз зазначених джерел свідчить про те, що низка питань, пов'язаних з регіональною характеристикою іноземного інвестування агропродовольчої сфери, залишаються невирішеними. Тому існує потреба в подальших теоретично-методичних та практичних дослідженнях у цьому напрямку.

Формування цілей статті. Метою даної статті є аналіз регіональної характеристики іноземного інвестування агропродовольчої сфери (на прикладі Миколаївської області), та запропоновано шляхи підвищення іноземного інвестування в агропродовольчій сфері.

Виклад основного матеріалу досліджень. Залучення іноземних інвестицій є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в Україні та покращення добробуту населення. В агропродовольчій сфері залучення іноземних інвестицій виступає також засобом забезпечення продовольчої безпеки, гарантом розвитку сфер агропромислового комплексу та екологічного захисту довкілля.

Переваги прямих іноземних інвестицій проявляються в покращенні інвестиційного клімату через відкриту торгівлю та сприятливий режим, активну конкурентну політику та макроекономічну стабільність. Позитивними сторонами, іноземного інвестування є:

1. Розвиток виробничої та соціальної інфраструктури місцевого та загальнодержавного значення:

- освоєння мінерально-сировинної бази окремих регіонів – відновлення роботи не діючих та будівництво нових підприємств промисловості будівельних матеріалів, організація переробки мінеральної сировини в регіоні;

- аграрний комплекс – створення та розвиток сільськогосподарських кооперативів, технічне переобладнання агропідприємств та створення сервісної інфраструктури.

2. Стимулювання темпів росту національної економіки. Прямі інвестиції можуть сприяти інтеграції національних ринків у світову економіку більш ефективно, ніж це можна було б досягти самотійно через звичайні торговельні потоки.

3. Надходження сучасних технології, техніки, устаткування. залучення іноземних інвестицій є реальним шляхом упровадження сучасних способів виробництва, удосконалення методів управління.

4. Створення додаткових робочих місць, що в свою чергу дасть можливість покращити життєвий рівень населення.

5. Підсилення конкуренції усередині країни. Іноземний інвестор, вкладаючи капітал докладе всі зусилля для отримання максимального прибутку, те ж саме намагатиметься зробити і вітчизняний виробник, що в свою чергу призведе до підвищення рівня конкуренції на ринку.

6. Розвиток сучасної туристично-рекреаційної інфраструктури та підтримка культурного потенціалу і традицій:

- будівництво об'єктів туристичної і рекреаційної інфраструктури, створення нових туристичних продуктів у сфері пізнавального, сакрального, пригодницького, тематичного та екотуризму;

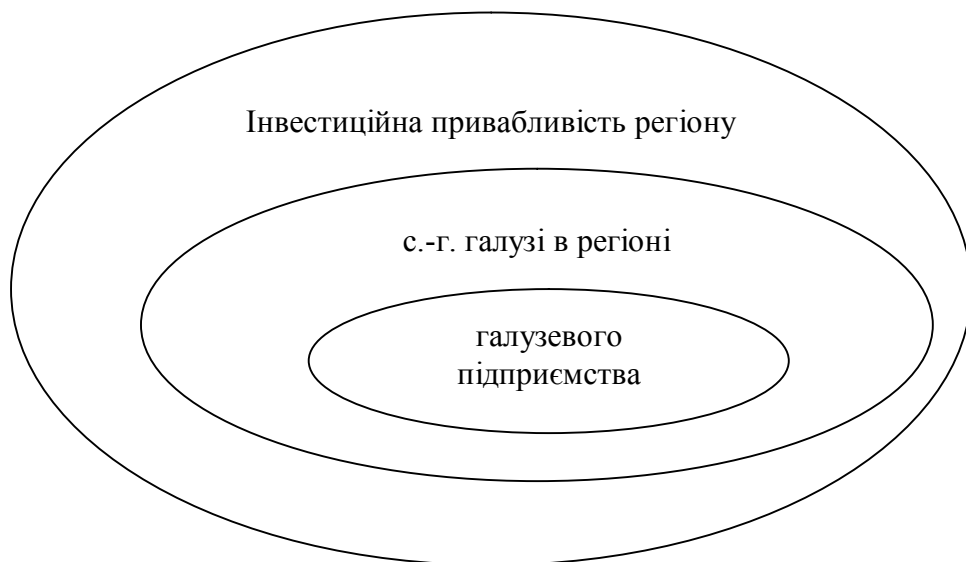
- збереження та реставрація об'єктів історичної культурної спадщини, підтримка мистецького, культурного потенціалу, звичаїв і традицій [1].

Провідне місце в інвестиційній привабливості підприємств належить, насамперед, внутрішнім факторам, оскільки зовнішні чинники однакові практично для усіх суб'єктів господарювання. Склавши рейтингову оцінку показників інвестиційної привабливості аграрних підприємств областей, Н.І. Демчук та Т.В. Демченко [2] визначили основну особливість одержаних результатів, які представляють шість

синтетичних показників (основний капітал, виробництво продукції рослинництва та тваринництва, загальноекономічний розвиток сільського господарства, продуктивність праці і собівартість продукції рослинництва і тваринництва і рівень соціального забезпечення сільського населення) полягає у значній територіальній диференціації, яка стала домінуючою ознакою їх класифікації. Визначення загального інтегрального рівня та класів інвестиційної привабливості аграрних підприємств дало можливість виявити та якісно оцінити диференціацію інвестиційної активності в областях України, різну інвестиційну привабливість, розбіжність між потенційною й реальною інвестиційною привабливістю, а також зональні диспропорції у масштабах інвестиційного процесу.

Суть проблеми на сьогодні полягає в пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості агропродовольчої сфери в умовах кризи. Одним із перших кроків на шляху до вирішення цієї проблеми є обґрунтування правильного розуміння поняття інвестиційної привабливості підприємств агропродовольчої сфери в умовах економічної кризи [3].

Практикою, та дослідженнями вчених встановлено, що потенційного інвестора завжди цікавить привабливе підприємство в привабливому регіоні з розвинутою галузевою економікою (рисунок).

Середовище формування інвестиційної привабливості сільськогосподарського підприємства в регіоні

В підприємствах агропродовольчої сфери, які майже завжди мають підгалузеве гілкування, для інвестора важливо, куди саме він вкладатиме кошти, який термін повернення вкладених коштів і отримання очікуваного прибутку від інвестування. При цьому визначається оцінка рівня ризику

неповернення коштів, так як сільськогосподарське виробництво залежить від природно-кліматичних умов, якими дуже складно управляти. Тому, оцінюючи ризики, інвестор намагається по-перше, інвестувати кошти в зрошувані землі, а по-друге в вирощування сільськогосподарських культур високого рівня прибутковості (овочі, соя, гірчиця, ріпак). При відсутності зрошуваних земель зовнішній інвестор прагне залучити свої кошти в переробні підприємства і торгівлю, як більш прибуткові. Тому на півдні України наявність зрошення є одним з основних елементів привабливості інвестора. До того ж величина ризиків інвестування при вирощуванні с/г культур на зрошені не перевищує 10-15%, що є прийнятим для потенційних інвесторів. В цьому випадку аналізується рівень перспективності галузі, наявність та якість виробничих потужностей та трудових ресурсів, економічна стійкість підприємства яке інвестується, якість і розгалуженість транспортної мережі, діяльність органів місцевої виконавчої влади у сфері підприємництва, тощо [8].

Необхідно зазначити, що регіони України значною мірою відрізняються своїм соціально-економічним розвитком, що безпосередньо впливає на можливість залучення іноземних інвестицій. Тому іноземний інвестор надає перевагу урбанізованим регіонам з достатнім науково-виробничим потенціалом і розвиненою інфраструктурою. За останні десять років (2003-2013 рр.) обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області, значно змінився. Так, в 2013 р. обсяг прямих іноземних інвестицій склав 259,9 млн дол. США, що є більше в 4 рази порівняно з 2003 р. (64,3 млн дол. США). Цей фактор свідчить про значну інвестиційну привабливість підприємств Миколаївської області.

Майже всі надходження здійснені за рахунок грошових внесків, незначна частина - у вигляді рухомого і нерухомого майна. Впродовж 2013 р. прямі іноземні інвестиції надійшли з багатьох країн світу, найбільше з Кіпру – 103,8 млн дол. США, що у структурі складає 39,9 %, Нідерландів – 48,9 млн дол. США (18,8 %), Австрії – 29,3 млн дол. США (11,3 %), Бельгії – 13,4 млн дол. США (5,2 %), Швейцарії – 12,7 млн дол. США (4,9 %) та інших країн.

Ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного виробництва значною мірою залежить від інвестиційної активності як власних товаровиробників, так і іноземних фірм та компаній. Світовий досвід переконує, що для стабільного економічного зростання внутрішні інвестиції повинні складати 19-25 % ВВП [6].

Розглянемо детальніше надходження прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області за видами економічної діяльності (табл. 1). Найбільшу питому вагу серед всіх видів економічної діяльності

традиційно займає промисловість, питома вага якої понад 48 % (124779,4 тис. дол. США), транспорт і зв'язок – 35,8 % (93111,2 тис. дол. США), що стосується агропродовольчої сфери, її питома вага в загальній структурі іноземного інвестування занадто мала і складає лише 0,48 % (1252,3 тис. дол. США).

1. Обсяг іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в 2013 р.*

Види економічної діяльності	тис. дол. США	У % до загального обсягу
Всього	259911,8	100
Сільське господарство	1252,3	0,48
Промисловість	124779,4	48,01
Будівництво	2799,9	1,08
Транспорт і зв'язок	93111,2	35,82
Торгівля	9754,4	3,75
Операції з нерухомим майном	25846,9	9,94
Інші	2367,7	0,91

* Розроблено і побудовано автором з використанням [7].

Однією з пріоритетних сфер економіки Миколаївської області є агропродовольча сфера, загальний обсяг виробництва якої складає 51 %. Але іноземний інвестор занадто мало інвестує в агропродовольчу сферу як України, так і Миколаївської області зокрема. Аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки Миколаївської області показав, що він більш-менш стабільний, має значну кількість рентабельних товаровиробників. Інвестиції у дану галузь надходять у незначних обсягах, що пояснюється великим ризиком неповернення коштів, але якщо відповідним чином віднестися до стратегічного управління з боку держави та самих підприємств, то це може призвести до поліпшення ситуації. На сьогоднішній день немало зроблено для залучення іноземних інвесторів, але поряд з тим існує ряд перешкод, які потребують усунення на шляху до ефективного залучення іноземних коштів [6].

Вважаємо, що виважена інвестиційна політика, ощадливе використання коштів, планування обороту і прогноз прибутків відносяться до найбільш важливих важелів підвищення ефективності підприємницької

діяльності і є, водночас, найбільш "вузьким місцем" аграрного сектору України. Зумовлено це тим, що сільськогосподарське виробництво є дуже ризиковою сферою діяльності, тому інвестори неохоче вкладають кошти в розвиток інфраструктури аграрного комплексу України. Своєрідне "зачароване коло" може бути розірване лише рішучими діями, розробкою реалістичних проєктів, бізнес-планів, які враховують багато факторів і зводять до мінімуму невизначеність та ризик. Виходячи з цього, інвестування сільськогосподарського підприємництва повинно бути довготривалим (не менш трьох років), оскільки лише в цьому разі буде одержано певний позитивний ефект, а структура виробництва набере стійких форм. У деяких галузях сільського господарства, наприклад тваринництві, стійку віддачу від кредитування можна одержати не раніше, ніж через 5-6 років, з урахуванням вимог природного процесу.

Оцінюючи інвестиційний клімат аграрного сектора економіки досліджуваного регіону слід наголосити на тому, що на сьогодні існує ряд перешкод на шляху до ефективного іноземного інвестування цієї галузі економіки. Серед них можна виділити: нестабільність законодавчої бази; не прогнозованість інвестиційної діяльності як однієї із складових бізнесу; низький рівень правового та судового захисту прав іноземних інвесторів; негативний інвестиційний імідж; низький рівень капіталізації прибутків підприємств; відсутність підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності, механізмів страхування інвестиційних ризиків та координаційного державного центру з питань сприяння залученню іноземних інвестицій; непоширення інформації про інвестиційне середовище; високі податки, які стягуються з іноземних інвесторів; призупинення деяких правил СЕЗ «Миколаїв»; відсутність практики дійових форм роботи з іноземними інвесторами (бізнес-форуми, «круглі столи», виставки найкращих регіональних проєктів).

Що стосується структури іноземних інвестицій в сільське господарство Миколаївської області за країнами учасниками (табл. 2), в останні роки не спостерігається значної зміни. Найбільше в сільське господарство області інвестується з Російської Федерації – 55,5 %, Кіпру – 26,8 %, Чеської Республіки – 14 %, незначна кількість іноземних інвестицій надходить з Молдови – 1,4 %, Великобританії – 1,2 %, Австрії – 1 % і Литви – 0,1 %. Слід зазначити, що з Чеської Республіки кількість іноземних інвестицій, в сільське господарство області, з 2012 р. по 2013 р. збільшилась понад 2,3 раза.

2. Обсяг та структура іноземних інвестицій в сільське господарство Миколаївської області (за країнами учасниками)*

Країни інвестори	2012 р.	У % до підсумку	2013 р.	У % до підсумку
Сільське господарство – всього, тис.дол. США.	1015,4	100	1252,3	100
Великобританія	13,20	1,3	15,03	1,2
Литва	2,03	0,2	1,25	0,1
Молдова	15,23	1,5	17,53	1,4
Російська Федерація	606,19	59,7	695,03	55,5
Австрія	11,17	1,1	12,52	1,0
Чеська Республіка	74,12	7,3	175,32	14,0
Кіпр	293,45	28,9	335,62	26,8

* Розроблено і побудовано автором з використанням [7].

Як зазначає Рибалко С.В. [9], основні проблеми, що перешкоджають широкомасштабному залученню інвестицій в економіку регіону та потребують вирішення нині є:

- нестабільність законодавчої бази;
- непрогнозованість інвестиційної діяльності як однієї із складових бізнесу;
- низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів;
- негативний інвестиційний імідж країни в цілому;
- низький рівень капіталізації прибутків підприємств;
- нецільове використання амортизаційних фондів;
- відсутність підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності;
- відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків;
- відсутність розвиненої фінансово-інвестиційної інфраструктури;
- відсутність ефективного державного регулювання у використанні державного інвестиційного ресурсу.

У поліпшенні інвестиційного середовища для залучення іноземних інвесторів в аграрний сектор важливу роль відіграє і регіональна політика. Вибір найбільш оптимального механізму для залучення іноземних інвестицій в АПК України повинен проводитись з урахуванням

національних пріоритетів, що визначаються потребами окремих галузей та інтересів стратегічних інвесторів. І на цій основі необхідно будувати державну стратегію розвитку аграрного сектору, створюючи оптимальні організаційно-економічні умови для приходу іноземного капіталу.

Ми погоджуємось з думкою Г.В. Климик [5], що всі інвестиції повинні сприяти розповсюдженню досягнень в області техніки і технологій; створювати додаткові робочі місця; забезпечувати виробництво конкурентоспроможної продукції і появу нових інфраструктурних об'єктів, налагоджувати більш ефективну реалізацію на зовнішніх ринках. Вся направленість інвестиційної політики в агропродовольчій сфері повинна полягати в тому, щоб комерційний інтерес інвесторів призвести у відповідність з народногосподарськими інтересами, що, у свою чергу, дасть змогу стабілізувати фінансовий ринок країни, покращити його дисципліну та ділову культуру.

Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню потенціалу країни, інтеграції національної економіки у світове господарство на основі перенесення виробничих потужностей, передавання технологій, переказування капіталу, управлінського досвіду, навичок, інновацій. Рейтинговий статус України у світовій спільноті є невисоким. Незважаючи на це, є висока зацікавленість до нашої країни у стратегічних інвесторів, орієнтованих на довгострокову окупність інвестиційних ресурсів, оскільки Україна – це дешевий ринок із великими інвестиційними можливостями. На сьогодні наша країна має гостру потребу в зовнішньому фінансуванні, тому зволікання у вирішенні існуючих проблем погіршить конкурентоспроможність, кредитоспроможність та інвестиційну привабливість країни, що призведе до зниження рейтингів, які в свою чергу негативно вплинуть на іноземних інвесторів.

Висновок. Інвестиційна привабливість агропродовольчої сфери Миколаївської області є більш-менш стабільною, за рахунок значної кількості рентабельних товаровиробників. Проте, інвестиції в агропродовольчу сферу надходять у незначних обсягах. Оцінюючи інвестиційний клімат Миколаївської області для ефективного залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки слід наголосити на тому, що залишаються невирішеними питання поінформованості іноземних інвесторів щодо можливості вкладати свої кошти, щодо приватизації підприємств державної та комунальної власності, а також не практикується в області дійові форми роботи з іноземними інвесторами: бізнес-форуми, «круглі столи», виставки найкращих регіональних проектів. Також для поліпшення інвестиційного забезпечення розвитку

агропродовольчої сфери необхідно: створити відповідну інфраструктуру його фінансової підтримки; удосконалити державну підтримку аграрного сектору економіки з дотриманням вимог СОТ; розширити застосування фінансово-кредитних і небанківських інвестицій; створити систему кооперативних банків і фонд кредитних гарантій; розвивати ринок страхових послуг; скоротити обсяги негрошових розрахунків; створити належну систему захисту прав інвесторів; впровадити модельні інвестиційні проекти. Підвищенню інвестиційного іміджу вітчизняного виробництва сприяла б і активізація участі українських підприємств у міжнародних презентаціях (через засоби масової інформації зарубіжних країн та Інтернет) пріоритетних інвестиційних проектів.

Бібліографічний список: 1. Вашук О.А. Значення інвестиційної діяльності для розвитку регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0602. 2. Демчук Н.І. Напрямки активізації процесу інвестиційної привабливості підприємств АПК / Н.І. Демчук, Т.В. Демченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2012/Economics/3_104275.doc.htm. 3. Іртищева І.О. Галузеві аспекти управління інвестиційними процесами в контексті національної антикризової політики / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька, Т.В. Смелянець // Бізнес-навігатор. – 2013. – № 3 (32). – С. 125–131. 4. Іртищева І.О. Концептуальні основи формування державної інвестиційної політики розвитку аграрної сфери / І.О. Іртищева, Т.В. Смелянець, А.О. Обозна // Вісник ХНАУ. Зб. наук. пр. – Вип. 8. – Харків, ХНАУ. – 2013. – С. 52–60. 5. Климик Г.В. Стратегічні аспекти інвестування розвитку АПК / Г.В. Климик. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-klimik-gv-strategichni-aspekti-investuvannya-rozvitku-apk/>. 6. Назарова Л.В. Економічні умови залучення іноземних інвестицій в процесі активізації аграрних підприємств Миколаївщини / Л.В. Назарова // Вісн. Сумськ. нац. аграр. ун-ту. Сер. «Економіка і менеджмент». – № 5/2. – 2011. – С. 119-123. 7. Офіційний сайт Головного управління статистики в Миколаївській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>. 8. Петіна Л.В. Інвестиційна привабливість сільського господарства південного регіону / Л.В. Петіна // Бізнес-навігатор. – №3 (20). – 2010. – С. 98-101. 9. Рибалко С.В. Оцінка інвестиційної привабливості аграрної галузі та проблеми залучення інвестицій в регіоні / С.В.Рибалко // Вісн. Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства. – Вип.112. – Харків: ХНТУСГ. – 2011. – 519 с.

Бойко Е.А. Региональная характеристика иностранного инвестирования агропродовольственной сферы. В статье рассмотрено региональную характеристику иностранного инвестирования агропродовольственной сферы. Обоснованы преимущества иностранных инвестиций. Исследована среда формирования инвестиционной привлекательности сельскохозяйственного предприятия в регионе. Особое внимание уделено поступлению прямых иностранных инвестиций в экономику Николаевской области. Акцентируется внимание на объемах и структуре иностранных инвестиций в сельское хозяйство Николаевской области (по странам участниками). Отдельное внимание уделено определению основных проблем, препятствующих широкомасштабному привлечению инвестиций в экономику региона. Предложены пути улучшения инвестиционного обеспечения развития агропродовольственной сферы региона.

Boyko E. Regional characteristics of foreign investment agricultural and food sector. This paper considers regional characteristics of foreign investment agricultural sector. The advantage of foreign investment. Investigated the formation environment of investment attractiveness of agricultural enterprises in the region. Particular attention is paid to the flow of direct foreign investment in the Mykolaiv region. Attention is focused on the volume and structure of foreign investment in agriculture Mykolaiv region (participating countries). Special attention is paid to the definition of the main problems that hinder large-scale investment in the regional economy. Ways of improving the investment to ensure the development of agro-food sector.